

Οκτώ έξυπνα μέτρα για να αντιμετωπισθεί η ανεργία των νέων

που είναι στο 57% χωρίς να υπολογισθεί η «αόρατη ανεργία»...

του Νέστορα Ε. Κουράκη

Σταθεροποίηση σε υψηλά ποσοστά

Τα στατιστικά στοιχεία είναι γνωστά: η ανεργία των νέων 15 μέχρι 24 ετών στην χώρα μας καταγράφεται μεσοσταθμικά περί το 57% (με μικρή μείωση μιας ποσοστιαίας μονάδας από τον Σεπτέμβριο 2012: 57,6% έως τον Ιανουάριο 2014: 56,8%), την στιγμή κατά την οποία ο μέσος όρος στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκεται περίπου στο 23,7%, δηλαδή λιγότερο από το μισό σε σχέση με την χώρα μας. Και ο αριθμός αυτός γίνεται βέβαια πολύ μεγαλύτερος εάν συμπεριληφθούν σ' αυτόν οι λεγόμενοι «αόρατοι» εργαζόμενοι, δηλαδή οι ανασφάλιστοι, οι «ψευδοαποασχολούμενοι» και οι δηλούμενοι ως δήθεν «μερικώς απασχολούμενοι»¹.

Ίσως, βέβαια, παρατηρήσει κανείς ότι το υψηλό αυτό ποσοστό ανεργίας οφείλεται στο ότι, στις εν λόγω ηλικίες 15-24 ετών, οι νέοι συνήθως ασχολούνται ακόμη με τις σπουδές τους στην δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια εκπαίδευση και ότι άρα δεν έχουν εισέλθει ακόμη δυναμικά στην αγορά εργασίας. Επίσης, μπορεί να επισημανθεί ότι, λόγω της κρίσης, οι νέοι κατοικούν περισσότερο καιρό με την οικογένειά τους, όπως άλλωστε συμβαίνει και γενικότερα στην νότια Ευρώπη. Και ότι, επομένως, στηρίζονται οικονομικά από την οικογένειά τους, χωρίς να χρειάζεται να ψάξουν για δουλειά. Τέλος, υπάρχει και η παράμετρος ότι, αρκετοί από τους νέους μας, λόγω των πανεπιστημιακών τους σπουδών, γίνονται ιδιαίτερα απαιτητικοί ως προς το είδος, τις

συνθήκες εργασίας και τις αμοιβές που θέλουν να εξασφαλίσουν, αρνούμενοι έτσι να καταδεχθούν κάποιαν εργασία που δεν ανταποκρίνεται σε αυτές τις υψηλές στοχεύσεις τους (συχνά γίνεται λόγος σε τέτοιες περιπτώσεις για ... «χλιδάνεργους»²).

Οι επισημάνσεις αυτές αντισταθμίζονται έως έναν βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο καταγράφονται τα στοιχεία της ανεργίας στην Ελλάδα, καθώς λαμβάνονται υπ' όψιν μόνον όσοι νέοι έχουν εργασθεί ήδη μια πρώτη φορά και όσοι δεν ασχολούνται με τα λεγόμενα «ελεύθερα επαγγέλματα». Είναι προφανές ότι, εάν συνεκτιμώνταν και τέτοια στοιχεία, το ποσοστό της ανεργίας των νέων στην Ελλάδα θα ήταν ακόμη υψηλότερο. Επομένως, υπάρχουν παράγοντες που επιδρούν στο ύψος του *πραγματικού* ποσοστού της ανεργίας είτε προς τα επάνω, διότι κάποιοι δεν θέλουν να δουλέψουν, είτε και προς τα κάτω, διότι δεν λαμβάνονται υπ' όψιν όλοι όσοι δεν εργάζονται αν και θα το ήθελαν. Σε κάθε περίπτωση, οι αντίρροποι αυτοί παράγοντες ενδέχεται να ισορροπούν κατά κάποιον τρόπο στο επίσημο ποσοστό ανεργίας του 57 % για τους νέους, ποσοστό αναμφίβολα πολύ πάνω από αυτό που θα μπορούσε να θεωρηθεί με τα προαναφερθέντα μεσοσταθμικά ευρωπαϊκά μέτρα ως «κανονικό».

Η αναζήτηση των αιτιών της υψηλής ανεργίας

Εύλογα γεννάται το ερώτημα για τους λόγους της μεγάλης δυσχέρειας των σημερινών νέων μας, και κυ-

¹ Βλ. διαδικτυακά: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113302235>.

² Βλ. Ν. Ε. Κουράκη, *Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων*, Αθήνα/Κομοτηνή, 2012², σελ. 249 και σημ. 212, 259 και σημ. 237α.

ρίως των πτυχιούχων από αυτούς, να βρουν εργασία. Δεν θα έλεγα, βεβαίως, ότι οι λόγοι αυτοί ανάγονται σε θέματα νοημοσύνης και προσαρμοστικότητας, αφού οι περισσότεροι νέοι μας, πηγαίνοντας σε χώρες του εξωτερικού για σπουδές ή και για δουλειά, κατά κανόνα διαπρέπουν. Περισσότερο οι λόγοι της υψηλής ανεργίας θα πρέπει πιστεύω, να αναζητηθούν στις ίδιες τις δομές του εκπαιδευτικού μας συστήματος, τις κοινωνικές μας αντιλήψεις και τις προδιαγραφές της αγοράς για παροχή εργασίας. Συγκεκριμένα:

α. Η έλλειψη πολιτικής για επαγγελματικό προσανατολισμό

Εν πρώτοις, λείπει στον χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ένα καλό σύστημα επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου κατά κανόνα επιλέγουν το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν με κριτήριο όχι τις προσωπικές τους δεξιότητες και ενδιαφέροντα, όπως αυτά θα μπορούσαν να διαπιστωθούν επιστημονικά με κατ' ιδίαν συνεντεύξεις στο σχολείο, αλλά με βάση τις προσδοκίες των γονέων τους (που θέλουν βεβαίως τα παιδιά τους να γίνουν «επιστήμονες») και τις γενικότερες αντιλήψεις για "trendy" επαγγέλματα που έχουν ακόμη και τώρα κοινωνικό κύρος, κυρίως δηλαδή επαγγέλματα όπως γιατρός, δικηγόρος, μηχανικός κ.λπ.

Αποτέλεσμα είναι να υπάρχει στην χώρα μας υπερπληθωρισμός σε αυτά τα επαγγέλματα και άρα υποαπασχόληση, ετεροαπασχόληση ή και ανεργία. Π.χ., στην Ελλάδα των δέκα εκατομμυρίων κατοίκων έχουμε 72.000 γιατρούς, οι δε 64.000 από αυτούς είναι ενεργοί, ενώ ο ευρωπαϊκός μέσος όρος για χώρες με αντίστοιχο πληθυσμό είναι περίπου 29.000 – 46.000 γιατροί. Περαιτέρω, το πρόβλημα αναμένεται να οξυνθεί ακόμη περισσότερο τους προσεχείς μήνες, όταν 30.000 πτυχιούχοι από Κολλέγια-Παραρτήματα Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων πρόκειται να διεκδικήσουν την ισοτιμία των πτυχίων τους και την επί ίσοις όροις συμμετοχή τους σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ ή την εγγραφή τους σε επαγγελματικούς συλλόγους (π.χ. ΔΣΑ) με βάση το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο και τους πρόσφατους αντίστοιχους νόμους³.

Βέβαια, η Νομική Σχολή Αθηνών στην οποία ανήκω εξακολουθεί να παραμένει στην κορυφή των προτιμήσεων των υποψηφίων σπουδαστών, και τούτο διότι προσφέρει κοινωνικό γόητρο και παρέχει επιπλέον, όπως άλλωστε και η ειδικότερη επιστήμη της εγκληματολογίας που διδάσκω, μια σφαιρικότητα γνώσεων σε κάθε

³ Βλ. ιδίως άρθρο 13 ν. 4148/2013 και άρθρο 15 ν. 4194/2013. Επίσης διαδικτυακά: <http://www.tanea.gr/news/greece/article/5113259/telos-sthn-anagnwrish-ptyxiwn-gia-toys-apofitoits-kolegiwn>.

Όροι δημοσίευσης άρθρων στην Νέα Πολιτική

Η Νέα Πολιτική

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

1. Τα αποστέλλόμενα άρθρα θα πρέπει να είναι εντελώς πρωτότυπα, να μην έχουν δημοσιευθεί σε οποιοδήποτε τοπικό ή πανελλήνιο έντυπο, να μην έχουν αναρτηθεί σε οποιαδήποτε διαδικτυακή διεύθυνση και να μην αποτελούν μετάφραση ξένου κειμένου χωρίς να αναφέρεται το πρωτότυπο και χωρίς να έχει εξασφαλισθεί η σχετική άδεια.
2. Δεν δημοσιεύονται κείμενα με σοβαρά συντακτικά, γραμματικά, ορθογραφικά και εκφραστικά λάθη, τα αποστέλλόμενα κείμενα θα πρέπει να είναι γλωσσικώς άρτια.
3. Δεν δημοσιεύονται κείμενα που εμπεριέχουν στοιχεία πολιτικής και κομματικής προπαγάνδας.
4. Δεν γίνονται αποδεκτά κείμενα που έχουν προηγουμένως ή ταυτοχρόνως υποβληθεί σε άλλα έντυπα.
5. Οποιοδήποτε κείμενο δημοσιευθεί στην ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ μπορεί να αναδημοσιευθεί σε άλλο έντυπο ή στο διαδίκτυο μόνον με μνεία της πηγής (ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ, ΜΗΝΑΣ, ΕΤΟΣ) και μετά την ανάρτηση του περιοδικού στην ιστοσελίδα του.
6. Μέγιστο μέγεθος άρθρων: 2000 λέξεις.
7. Η διεύθυνση διατηρεί το δικαίωμα να απορρίπτει ή να περικόπτει τα υποβαλλόμενα άρθρα και να μεταβάλλει τον τίτλο τους.

σχεδόν τομέα του επιστητού, σύμφωνα με τις αντίστοιχες νομικές διατάξεις που τον ρυθμίζουν. Το πτυχίο της Νομικής φαίνεται έτσι να «ανοίγει πόρτες» σε πλειάδα επαγγελματικών ενασχολήσεων, πέρα από εκείνες του δικαστή, του δικηγόρου κ.λπ., ενώ ταυτόχρονα καθιστά τον κάτοχό του έναν κατά τεκμήριο πλατειά μορφωμένο άνθρωπο, ένα homo universalis. Από την άλλη όμως πλευρά, είναι φανερό ότι αυτή η μόρφωση, είτε αφορά τη νομική επιστήμη, είτε και άλλες επιστήμες, προσκρούει στον υπερπληθωρισμό και δεν μπορεί να εξασφαλίσει, στο πλαίσιο του ανταγωνισμού, ένα σίγουρο και καλό εισόδημα.

Απαιτείται επομένως μια ριζική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, με έγκαιρες και στοχευμένες διαδικασίες επαγγελματικού προσανατολισμού αλλά και με παρότρυνση των νέων μας να προτιμούν επαγγέλματα που πραγματικά τους ταιριάζουν και που παράλληλα μπορούν να τους θωρακίζουν με ένα αξιοπρεπές εισόδημα στην αγορά εργασίας, είτε πρόκειται για στελέχωση υπηρεσιών ή επιχειρήσεων, είτε και για ίδρυση των λεγόμενων «νεοφυών επιχειρήσεων» (startups) π.χ. επιλεγμένες αγροτικές καλλιέργειες⁴.

Στην περίπτωση όμως των επιχειρήσεων, η επιτυχή λειτουργία τους προϋποθέτει και γενικότερη αναμόρφωση των κρατικών δομών, με τελικούς στόχους: λιγώτερη διοικητική γραφειοκρατία και διαφθορά, λιγώτερη αλόγιστη φορολογία/ασφαλιστική επιβάρυνση, περισσότερες υποδομές και μεγαλύτερη διευκόλυνση στην διασύνδεση εγχώριας παραγωγής με τις ξένες αγορές για την προώθηση εξαγωγών.

β. Η σημασία της εκπαίδευσης των μαθητών στο να σκέπτονται κριτικά.

Πέρα όμως από το πρόβλημα του επαγγελματικού προσανατολισμού, η δευτεροβάθμια (αλλά και η τριτοβάθμια) εκπαίδευσή μας διέπεται εδώ και χρόνια από ένα σύστημα αποστήθισης ξερών (και συχνά ανωφελών) γνώσεων, που εμποδίζουν τους νέους ανθρώπους να αναπτύξουν το κριτικό τους πνεύμα, την δυνατότητα διαχείρισης κρίσεων, την πνευματική τους ευελιξία και τις ηγετικές τους ικανότητες ή πρωτοβουλίες. Μόνον σε ορισμένα υποδειγματικά σχολεία οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τέτοιες δεξιότητες,

παρωθούμενοι να μετέχουν σε σχολικούς ομίλους (π.χ. φωτογραφίας, λογοτεχνίας, θεάτρου κ.λπ.), να παρουσιάζουν ομιλίες στο σχολείο (ίσως και μέσα στο πλαίσιο π.χ. ρητορικών διαγωνισμών), να συγγράφουν σύντομες επιστημονικές εργασίες και να διαβάζουν εξωσχολικά κλασσικά βιβλία ή ακόμη και εφημερίδες ή περιοδικά επικαιρότητας. Συνήθως έως την εποχή της κρίσης (αλλά και μετέπειτα!) τα σχολεία λειτουργούσαν ως προθάλαμος εισαγωγικών εξετάσεων στα ΑΕΙ και με την προοπτική ο νεαρός απόφοιτος Λυκείου ή και Πανεπιστημίου/Πολυτεχνείου να τακτοποιηθεί, μέσω πελατειακών σχέσεων, σε κάποια θέση του Δημοσίου ή άλλου παρεμφερούς οργανισμού. Κανένα ενδιαφέρον δεν υπήρχε (ούτε, έχω την αίσθηση, υπάρχει ακόμη και σήμερα) να εξοπλισθούν οι νέοι μας με πρακτικές, χρήσιμες γνώσεις και κυρίως με μεθοδολογία σκέψης και έρευνας, ώστε να μπορούν να διεισδύουν στην ουσία των ζητημάτων και να επιλύουν μόνοι τους τα αναφύμενα βιοτικά τους προβλήματα.

Ιδίως στα δημόσια σχολεία, με προσωπικό αποτελούμενο από κακοπληρωμένους διδασκάλους που αρνούνται διαρρηδόν την αξιολόγηση και που διορίζονται συνήθως με βάση την επετηρίδα, άρα κατά σειρά αρχαιότητας, δεν είναι περίεργο ότι περισσεύει στο εκπαιδευτικό μας σύστημα η αδιαφορία και ο «ωχαδερφισμός», με αποτέλεσμα, όπως φάνηκε από πρόσφατα δημοσιεύματα, να κατατάσσεται η χώρα μας στην τελευταία θέση των ευρωπαϊκών χωρών ως προς την αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού μας συστήματος⁵.

Τι μπορεί να γίνει μακροπρόθεσμα, αλλά και άμεσα

Προφανώς η κατάσταση αυτή μπορεί να ανατραπεί μόνο με ριζική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, σύμφωνα και με αντίστοιχες εμπειρίες και επιτυχημένη τεχνογνωσία από χώρες του εξωτερικού: προσανατολισμός του σχολικού προγράμματος σε τομείς όπου η χώρα μας έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα να διασφαλίσει στους νέους μας προσοδοφόρες θέσεις εργασίας με μέλλον (τουρισμός και εμπορεύσιμες υπηρεσίες, αγροτικός τομέας και τρόφιμα, πολιτισμός, ναυτιλία, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, έρευνα/τεχνολογία/ καινοτομία και πληροφορική), **έμφαση σε**

⁴ Βλ. διαδικτυακά: <http://www.startup.gr>, <http://www.leader.akomm.gr/1/63.html> και <http://www.tanea.gr/news/economy/article/5097318/epistroph-gh-gia-8-500-neoys>.

⁵ Βλ. διαδικτυακά: <http://www.inewsgr.com/2/teleftaia-stin-elli-niki-ekpaidefsi.htm> και <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=553844>

μαθήματα που αφορούν τον τρόπο του σκέπτεσθαι, την επίλυση κρίσεων και τις ηθικές αξίες (με αναφορά και στους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και φιλοσόφους, όπως ο Θουκυδίδης και ο Ισοκράτης). Επίσης, δε, διεξαγωγή των μαθημάτων κατά τρόπον ώστε να ενισχύονται η αντιπαράθεση απόψεων, ο διάλογος, η εις βάθος εξέταση των ζητημάτων αλλά και ο συστηματικός εμπλουτισμός της σκέψης του μαθητή με τεκμηριωμένα επιχειρήματα.

Βέβαια, κρηπίδωμα για μια τέτοια αναδιάρθρωση είναι οι ίδιοι οι δάσκαλοι και καθηγητές του σχολείου. Η διασφάλιση γι' αυτούς ενός αξιοπρεπούς εισοδήματος, σε συνδυασμό με παρακολουθήσεις σεμιναρίων στο εξωτερικό και με τον θεσμό της δια βίου εκπαίδευσης, θα μπορούσε να τους δώσει τη δυνατότητα να γίνουν πιο αποδοτικοί και λειτουργικοί μέσα στην τάξη, ώστε να μη χρειάζονται πλέον οι μαθητές τους τα φροντιστήρια και τα ιδιαίτερα μαθήματα.

Επίσης αλλαγές θα ήταν χρήσιμο να γίνουν και στη ίδια την δομή της εκπαίδευσης, κατά τα επιτυχημένα πρότυπα του Καναδά και της Φινλανδίας: **διαδραστικοί πίνακες και υπολογιστές στις τάξεις, σύμβουλοι που καθοδηγούν τους μαθητές, πολλά προαιρετικά μαθήματα, σχολεία «αριστείας» αλλά και σχολεία δεύτερης ευκαιρίας για τους «απόκληρους» της ζωής, καθώς και σύνδεση του σχολείου με τη δημιουργική ανάπτυξη της οικονομικής ανταγωνιστικότητας**, είναι μερικές από τις ιδέες τους που θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε περισσότερο και στη χώρα μας⁶.

Αντίστοιχα μπορούν να ληφθούν και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σημασία έχει και εδώ να αποκτήσουμε ένα πιο ευέλικτο εκπαιδευτικό σύστημα, με δυνατότητα ενός φοιτητή να παρακολουθήσει, εκτός από τα βασικά μαθήματα της Σχολής όπου θα εισαχθεί, και άλλα μαθήματα σύστοιχα με τα προσωπικά του ενδιαφέροντα, οι δε βαθμοί αυτών των μαθημάτων να συνυπολογίζονται στο πτυχίο του – π.χ. ο φοιτητής της Νομικής να αποκτά επίσης μονάδες από μαθήματα της αρχαιολογίας, της γεωργικής ανάπτυξης κ.λπ., ώστε να «ανοίξουν» έτσι οι πνευματικοί του ορίζοντες, σύμφωνα και εδώ με το πρότυπο του ολοκληρωμένου πνευματικού ανθρώπου - *homo universalis*, που πρέπει να αποτελεί το ιδεώδες κάθε παν-επιστημιακής εκπαίδευσης.

Βεβαίως όλες οι ανωτέρω σκέψεις για αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας των νέων μας έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα και προϋποθέτουν **μια γενναία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, όπως αντίστοιχα εκείνην του 1964**, με έμφαση όμως και στον τρόπο λειτουργίας των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, που προετοιμάζουν τους δασκάλους του αύριο.

Επίσης, οι σκέψεις αυτές προϋποθέτουν μια γενναίοδωρη χρηματοδότηση της παιδείας μας, άρα μια γενικότερη θετική εξέλιξη των οικονομικών πραγμάτων, τόσο στην χώρα μας όσο και στο εξωτερικό, όπου δυστυχώς ρίχνουν βαρεία την σκιά τους οι αρνητικές επιπτώσεις από την αύξουσα παγκοσμιοποίηση και την συνακόλουθη εξασθένηση των λεγομένων προηγμένων οικονομιών.

Όπως, όμως, και αν έχουν τα πράγματα, ένα πρώτο βήμα προς την ορθή κατεύθυνση μπορεί να γίνει ήδη τώρα από την πλευρά της κοινωνίας. Και αυτό είναι να **αναλάβουν πρωτοβουλίες οι ίδιοι οι γονείς, ώστε τα παιδιά τους να επιλέγουν επαγγέλματα χωρίς το σύνδρομο “ανωτερότητας” του να γίνουν όλοι “επιστήμονες”**. Να δοθεί, δηλαδή, έμφαση σε εργασίες που υπόσχονται άμεση επαγγελματική απορρόφηση, όπως τεχνικά και γεωργοκτηνοτροφικά επαγγέλματα (με αξιοποίηση των προμοδοτήσεων από τα προγράμματα για τις προαναφερθείσες νεοφυείς επιχειρήσεις – startups).

Επίσης **οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν σε μια καλύτερη “τύχη” των παιδιών τους εφ' όσον αναπτύξουν σ' αυτά το ενδιαφέρον να ψάχνουν κάτω από την επιφάνεια των πραγμάτων και να συνθέτουν μόνα τους τα ψηφία από τα οποία μπορεί να προκύψει η εικόνα της πραγματικότητας**. Αντί π.χ. να απαντούν απ' ευθείας στις σχολικές απορίες των παιδιών ή να τα βοηθούν στα μαθήματά τους με τον παραδοσιακό τρόπο, να υποδεικνύουν σ' αυτά το πώς μπορούν αυτές οι απορίες να επιλυθούν, είτε μέσα από την αναζήτηση γνώσεων σε βιβλία είτε και με την χρησιμοποίηση διαδικτυακών πληροφοριών, και με κύριο πάντοτε στόχο να μάθουν επιτέλους τα παιδιά μας να σκέπτονται.

* Το παρόν άρθρο βασίζεται σε εισήγηση που έγινε την 13.5.2014 σε εκδήλωση που διοργανώθηκε στο Κολλέγιο ALBA από την ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.

⁶ Βλ. διαδικτυακά: <http://www.tanea.gr/news/world/article/5138087/to-sxoleio-toy-ayrio>, <http://www.tanea.gr/news/culture/books/article/5115244/to-success-story-twn-finlandwn> και <http://www.tovima.gr/science/article/?aid=588093>